

A sintoizmus és a japán állam kapcsolata

Simon Szabina

Bevezetés

A sintoizmus és a japán állam kapcsolata a szigetország történelmének kezdeteihez nyúlik vissza. A császári család isteni származását a legkorábbi japán krónikák is hangsúlyozzák. A történelem során a sintó, a japán ősvallás többször háttérbe szorult, de sohasem tűnt el teljesen. A XIX. század nacionalista törekvései a saját arcukra formálták a sintót, a mítoszokból, szokásokból a japán felsőbbrendűség gondolatát kidomborítva. Az 1868-as Meidzsi-restaurációt követően a császárt, mint istent tisztelték, egészen 1946-ig, amikor a Japánt a II. világháborúba vezető Hirohito rádióbeszédében kijelentette, hogy nem isten. A sintót diszkreditálták, az új, háború utáni alkotmányban törekedtek arra, hogy az egyházat és az államot teljes mértékben elkülönítsék egymástól. Alkotmányba foglalták, hogy semmiféle vallási célú szervezet nem kaphat állami támogatást. Az 1946-os évet követően a császári család szerepe is módosult. Minden politikai szerepet nélkülöznek, de a hagyományörzés, és a diplomácia terén folytatott munkájuk a mai napig jelentős.

Az ősi Japán és a sintó

A szigetország izoláltsága, földrajzi viszonyai, alapjaiban határozták meg a japán társadalmat, érintkezési formákat, a szokásokat, hagyományokat és gondolkodásmódot. A *sintó*, az ősi nemzeti vallás, ékes példája a japán ember természettel való összefonódásának.

Ha Japán történetét a mitológia és a történettudomány felől közelítjük meg, a két legkézenfekvőbb forrás a 712-es *Kodzsiki* (古事記), és a 720-as *Nihonsoki* (日本書紀). A *Kodzsiki* („Régi történetek feljegyzései“), amely Japán keletkezésének és a császári család isteni származásának történetét is bemutatja. Lényegét tekintve két elkülöníthető részre tagolható: Az első részében a megszilárdult Jamato udvar bemutatja az uralkodóház és a nemesi családok valóságos, vagy vélt eredetét, és kapcsolatukat az istenekkel. A másodikban hitregéket, énekeket, rövid történeteket találhatunk. (<http://terebess.hu/keletkultinfo/japinfo.html>)

Az ősi vallásnak több elnevezése létezik. Általánosan ismert a *sintó* név (istenek útja), de hívják még *kami no micsine* is (神の道), amely szintén ezt jelenti. A *sintó* írásjel – 神道 – esetén a japán nyelv nem tesz különbséget egyes és többes szám között. A japán mitológia ismeretében azonban egyértelmű, hogy a karaktereket többes számban kell értelmezni. Ezt

több japán mondás is igazolja, többek között a – Japán nyolcmillió kami országa (日本は 800 万 神々の国) – is. (Reader 2000, pp. 37)

A japán *sinva* (神話) fogalom, amelyet általában mítoszként vagy mítoszokként fordítanak, szó szerint ezt jelenti: történetek, mesék a kamiról. A *sintó* mítoszok a kamik tetteiről szólnak, sokat elárulva arról a vallási világról, hagyományról, amelynek részét képezik. Bizonyos mítoszok és az általuk hordozott üzenetek, a történelem folyamán nemzeti érések kialakulását segítették elő. Hiszen a mítoszokban nyomatékosan szerepel, hogy a kami és a japán emberek, a japán táj és a császári udvar kapcsolata semmihez sem fogható. A *Kodzsiki* nem a világ teremtését írja le, hanem Japánét, *Izanagi* és *Izanami* története pedig nem az emberiség, hanem a japán emberek születését. Amikor a XIX.–XX. század során a *sintó* a nacionalizmus eszközüvé vált, ezek a mítoszok képezték a fanatizálás alapját. (Reader 2000, pp. 44–47)

A császári család isteni eredete

A Napistennő, *Amateraszu* fiúunokája, Ninigi vált a föld, vagyis Japán uralkodójává. Az ő birtokába kerültek a császári regáliák, a tükör, a kard és a gyöngy. Ezeket később *Dzsinnmu*, Ninigi unokája örökölte, akit az első mitikus japán császárként tart számon a történelem. A császár feladatai közé tartozik a három isteni regália megőrzése. (Reader 2000, pp. 49–50)

A Nihonsoki és a Kodzsiki elemzése során fontos szem előtt tartani, hogy a keletkezésük korszakában a császári család az ország egész területére kiterjesztette hatalmát, így a krónikák csak az általuk jóváhagyott elemeket írják le. Valamint, hogy mindkét forrás a VIII. században íródott, két évszázados kínai, konfucionista és buddhista behatást követően.

A centralizált állam megteremtése a Jamato-állam nevéhez fűződik. A hatalom nemzeti kultusszá tette a korábbi rítusokat, bevezették *Amateraszu*, a Napistennő imádatát, ezzel is hangsúlyozva a dinasztia isteni eredetét. A köré csoportosuló mitológiai lényeket, istenségeket az *udzsik* (nemzetségek) őseivel azonosították, meghatározva azok alá- és fölérendeltségét. Valamint az udvar szabályozta a szertartási rendet és rangsorolta a szentélyeket. A császári család vallási funkciója megnövekedett, olyannyira, hogy a nemzeti kamivá váltak. (<http://terebeess.hu/keletkultinfo/japinfo.html>)

A sintoizmus rövid története a Meidzsi-restaurációig

A buddhizmus az i. sz. VI. században érkezett Japánba. Először a helyi hagyomány, a *sintó* támogatására szorult. A buddhizmus jól megfér a *sintó* mellett, mert a *buddhákat*, mint idegen kamikat tisztelték.

A buddhizmus hamarosan túlszárnyalta a *sintót*, a tanításainak sokrétűsége és a halállal kapcsolatos szertartásai miatt. A *sintó* még napjainkban is tabuként kezeli a halált, míg a buddhizmus behatóan foglalkozik vele. A *sintó* azonban nem tűnt el, a kamik szentélyei helyet kaptak a buddhista kolostorokban.

A Kamakura-korban a sintoizmus teljesen háttérbe szorult, csak a Tokugava-sógunátus idején kezdték megreformálni, emberközelibbé, csalogatóbbá tenni. A szerzetesek ünnepeket, zarándoklatokat szerveztek, igyekeztek népszerűsíteni a sintoista szertartásokat. Ezek a próbálkozások többnyire kudarcba fulladtak, a *sintó* nem tudott versenyre kelni a buddhizmussal. (Reader 2000, pp. 54–60)

A Meidzsi-restauráció

A Meidzsi-restauráció gyökeres változásokat hozott Japán történelmében: a fővárost áthelyezték Tokióba, létrejött az elő parlament, Japán megnyitotta kapuit a nyugati világ felé, követeket küldtek idegen országokba. Ezek, és még sok más reform is hozzájárult Japán radikális politikai- és szociális átalakulásához. A *sintó* szentélyek általában buddhista kolostorok fenntartása alá tartoztak, többek között ez is megváltozott az 1868-as Meidzsi-restaurációt követően. A *kokka sintó* (国家神道), más néven állam *sintó* vagy nemzeti *sintó* is ekkor jött létre. Ez volt Japán hivatalos nemzeti vallása az 1868-as Meidzsi-restaurációtól a II. világháború végéig. (Reischauer 1995, pp. 104–105)

A *kokka sintó* az ősi *szaiszei iccsi* (祭政一致), vagyis a vallási tevékenység és a kormányzás egyesítésének eszménye alapján jött létre. Hagyományosan a japán uralkodót, az alattvalókat és a nemzet egészét mind közös ősök leszármazottjának tekintették. Tehát közös boldogulásukat az emberek politikai tevékenységének és az istenek akaratának összehangolása biztosíthatta. De a történelem során a buddhizmus és a konfucianizmus tanításai előtérbe kerültek, a császárt pedig háttérbe szorították a katonai kormányzók, a *sógunok*. A középkor-

ban a *sintó* és a császári hatalom helyreállítására tett kísérletek sorra kudarcot vallottak. (Reischauer 1995, pp. 104–105)

A *sinbucu bunri* (神仏分離) irányzat a *sintó* buddhista elemektől való megtisztítását célozta. A *sintó* papoknak megtiltották a buddhista szertartások folytatását, a kamik buddhista nevének használatát. A szétválasztás kísérleti szinten megrekedt, a hagyományok és a szertartások túlságosan összefonódtak, nem lehetett őket elkülöníteni egymástól.

Támogatták a szentélyeket, külön minisztériumot hoztak létre az irányításukra. Az ország 100.000 *sintó* szentélyének irányítását a kormány végezte. Ugyanakkor korlátozták a többi vallást és a *sintó* ezoterikus oldalágait. Többek között a *kjóha sintót* (教派神道), amelyet 1882-ben egy kormányrendelet különített el a többi vallás felett álló nemzeti kultusztól. Ezekről a közösségektől megtagadták a támogatást, és *kjókainak* (教会), („egyház”) vagy *kjuhának* (教派), („vallási felekezet” vagy „szekta”) nevezték őket, szemben a már működő szentélyekkel, *dzsindzsákkal* (神社), amelyeket állami intézményeknek tekintettek. A hivatalosan is elismert szentélyek tiszteletét a hazafiasság alapjának tekintették. Az iskolákban kötelezővé tették a sintoista erkölcsi tanok oktatását (*súsin*, 修身), és az uralkodó isteni mivoltának hangsúlyozását. (The Brocade Banner 1946, pp. 9–17),

(<http://terebeess.hu/keletkultinfo/lexikon/sinto.html>)

A II. világháború befejezése

1945. augusztus 15-én Hirohito rádióbeszédet mondott, amiben bejelentette, hogy a japánok elvesztették a háborút: Gjokuon-hósó (玉音放送) „Jewel Voice Broadcast”. Ezt követte 1946. január 1.-én a Ningen-szengen (人間宣言) „Humanity Declaration” amelyben Hirohito elismerte, hogy nem isten. (Reader 2000, pp. 106)

朕ト爾等國民トノ間ノ紐帶ハ、終始相互ノ信賴ト敬愛トニ依リテ結バレ、單ナル神話ト傳説トニ依リテ生ゼルモノニ非ズ。天皇ヲ以テ現御神トシ、且日本國民ヲ以テ他ノ民族ニ優越セル民族ニシテ、延テ世界ヲ支配スベキ運命ヲ有ストノ架空ナル觀念ニ基クモノニモ非ズ。

The ties between Us and Our people have always stood upon mutual trust and affection. They do not depend upon mere legends and myths. They are not predicated on the false conception that the Emperor is divine, and that the Japanese people are superior to other races and fated to rule the world. (official translation)

Ezt követően a kokka sintót felváltotta a dzsindzsa vagy más néven szentély sintó, mivel a megszállók betiltották, majd az alkotmányból is törölték a kokka sintót. A több mint 100 000 szentély, amelyeket addig, kevés kivételtől eltekintve, a kormány igazgatott, a Sintó Szentélyek Egyesületébe (Dzsindzsa Honcsó, 神社本庁) tömörült. Ehhez a szervezethez nem minden szentély csatlakozott. Alkotmányba foglalták, hogy a papok, szentélyek többé nem részesülhetnek állami támogatásban. Ez nem csak a sintóra vonatkozott, más vallási célú szervezetek, személyek számára is tilos közpénzből fizetni. Rögzítették az egyház és az állam szétválasztását, és Japán történelmében először vallásszabadságot hirdettek.

(<http://terebeess.hu/keletkultinfo/lexikon/sinto.html>)

Politikai viták – Jaszukuni-szentély

A Jaszukuni-szentély a mai napig a politikai- és kulturális viták központi alakja: A szentély nevének jelentése: „a táj békeességének helyreállítása”. Tokió központjában található, az oda látogatók gyakran kiemelik, hogy nagyobb, méltóságtelebesebb szentélyre számítottak, a hírnevére való tekintettel. De az épület nem művészeti, vagy építészeti szempontból érdemel kitüntetett figyelmet, hanem a mai napig tartó politikai hatása miatt. A szentély politikai viták tárgya nem csak Japánban, hanem a szomszédos országok parlamentjeiben is. A háború előtt az egyik legnagyobb, legtekintélyesebb szentély volt, de az új törvényhozás miatt megszűnt az állami támogatottsága. A háborúban elesettek kegyhelye, valamint az egyház, az állam és a császár közötti kapcsolat látványos szimbóluma. 1869-ben építették azon katonák szellemének tiszteletére, akik a Meidzsi-restauráció idején estek el a harcokban, azóta a szentély mindenkit kamivá avat, aki az életét áldozza az országért, ez alól a II. világháború halottai sem képeznek kivételt. A viták oka, hogy több kísérletet tettek arra, hogy a szentélyt állami támogatáshoz juttassák. Ehhez azonban módosítani kellene az alkotmányt. A kezdeményezők álláspontja szerint, a szentély valójában háborús kegyhely, más országok is állíthatnak ilyet, Japán miért ne tehetne hasonlót. Azzal érvelnek, hogy ez a tiszteletadás jele, elsősorban nem

vallási vagy kulturális jelenség. E szerint a logika szerint a szentély támogatása nem minősül vallási célokat szolgáló kiadásnak. (Reader 2000, pp. 105–110)

Az ellenzők szerint ez a javaslat csak a törvény megkerülésére tett próbálkozás. Elsősorban attól tartanak, ha egy esetben engednek, akkor újabb és újabb ehhez hasonló kezdeményezések jelennének meg más szentélyek és más vallások részéről. (Reischauer 1995, pp. 306)

A vita akkor mérgesedett el igazán, amikor kiderült, hogy 1978-ban a szentély phantéonjába olyanok is bekerültek, akiket háborús bűnök miatt végeztek ki. 1985-ben Nakaszono Jaszuhito, Japán akkori miniszterelnöke, augusztus 15-én ellátogatott a szentélybe, ami azért kapott nagy média visszhangot, mert látogatását Japán kapitulációjának évfordulójára időzítette. Ezzel a lépéssel nemzetközi ellenzést váltott ki.

Ezek az incidensek mindig felélesztik a *sintó* nacionalizmustól való félelmet. Ebből is érezhető, hogy a kapituláció után a *sintót* diszkreditálták, és veszedelmes, militarista, nacionalista színezetű kultuszként könyvelték el. A *kokka sintó* nyomot hagyott az egész hagyományon. (Reader 2000, pp. 108)

Az alkotmányban kikötötték, hogy semmiféle vallási eseményt nem szponzorálhatnak, fizethetnek állami pénzből, még szertartásokat sem. Ezért keltett nagy figyelmet a Mie tartománybeli Dzsicsinszai város tornacsarnokának építése, ahol az egyik városi képviselő állami pénzből fizette ki az alapzatot megszentelő *sintó* papot. Az ügy a legfelsőbb bíróságig jutott, ahol úgy döntöttek, hogy ezek a szertartások annyira beépültek, a mindennapokba, hogy vallási színezetüket jószerevével elvesztették, az épület alapzatának felszentelése nem minősül vallási cselekedetnek. (Reischauer 1995, pp. 306)

A császári család szerepe napjainkban

A kapituláció után Hirohito császár maradhatott, ugyanis a politikai érdek ezt diktálta. A megszállók úgy vélték, a császár személye elég erős kohéziót teremt ahhoz, hogy megóvja Japánt a politikai szélsőségektől, elsősorban a szocializmustól. Hirohito 1989-ig, egészen a haláláig betöltötte a pozíciót.

A jelenlegi császár Akihito, felesége Micsiko császárné, akiknek három gyermekük született. Közülük a legidősebb Naruhito, aki így a jelenlegi trónörökös. Felesége, Maszako, sokat betegeskedik, még nem született gyermekük. Akisino hercegnek (házasságkötése előtt Fumihito) és feleségének, Kikonak három közös gyermekük van, akik közül a legifjabb, Hiszahito her-

ceg. A fiú születése 2006-ban nagy megkönnyebbülést jelentett Japánnak, hiszen egészen addig nem követte fiú örökös Naruhitot. A jelenlegi császári pár harmadik gyermeke, Szajako azzal, hogy nőként nem a császári család egy tagjához ment feleségül, hivatalosan már nem tartozik a császári családhoz. Kiházasodott, vagyis „átlagpolgárrá” vált – bár elméletileg nem léteznek az országban arisztokrata rangok, nincsen nemesség, mindenki egyenjogú polgár, a császári családból való kiházasodás hagyománya még ma is tovább él. Hiszahito születése nagy médiavisszhangot keltett az egész világban. Az hogy fiú született azért fontos, mert ha nőnek kellett volna örökölnie a császár posztját, több szabályt meg kellett volna változtatni. Bár volt már rá példa, hogy Japán uralkodója nő volt, a modern korban a női uralkodó személye problematikus lenne. A parlamenti vita során több kérdés felmerült, többek között, hogy mi lenne a férj rangja; kié lenne a felelősség. Ráadásul a női tagok megszűnnek a császári család tagjai lenni amikor kiházasodnak. Női császár esetén ez a szokás értelmét vesztené, amely a császári család hihetetlen mértékű növekedéséhez vezetne, amely hatalmas költségekkel járna.

(<http://factsanddetails.com/japan.php?itemid=586&catid=16&subcatid=111>)

1946-tól, az új alkotmány életbe lépése óta a császári család feladata a hagyományőrzés. Ekkor született meg a törvény, miszerint a császárság intézménye megmarad, de csak szimbólikusként, politikai funkció és hatalom nélkül. Reprezentatív szerepe azonban fontos: a császár fogadja a nagyköveteket, számos rendezvényt ő nyit meg. A tradíciók életben tartása terén végzett tevékenysége is fontos, ilyen például a minden év januárjában megrendezett udvari költészeti verseny, ahol bárki nevezhet a saját maga írt *tankájával*. A császári pár ezen kívül szimbolikusan a mezőgazdasági munkálatokban is részt vesz, rizspalántákat ültetnek, aratnak, majd a termést igen előkelő vendégeknek szolgálják fel. A császárné ezen kívül hernyókat is nevel, selymet gombolyít, majd ebből terítőt készít, amelyet neves külföldi vendégeknek ajándékozik. (Behr 1989, pp. 442–459)

Források

(A dolgozatban a Magyar Tudományos Akadémia helyesírási irányelveinek megfelelően a magyaros átírás alkalmaztam.)

Behr 1989

Edward Behr: *Hirohito Behind the myth* Hamish Hamilton Ltd, 1989

Reader 2000

Ian Reader: *A sintoizmus* Global Books Limited, 1998

Reischauer 1995

Edwin O. Reischauer: *Japán története* Maecenas Könyvkiadó, 1995

The Brocade Banner 1946

The Brocade Banner: *The story of japanese nationalism* Civil Intelligence Section, GHQ Far Eastern Command, 1946

A japán császári család története

<http://factsanddetails.com/japan.php?itemid=586&catid=16&subcatid=111>

(utolsó letöltés: 2013. 05. 25.)

A sintó története, típusai

<http://terebess.hu/keletkultinfo/lexikon/sinto.html> (utolsó letöltés: 2013. 05. 24.)

A mítoszok szerepe Japán történetében

<http://terebess.hu/keletkultinfo/japinfo.html> (utolsó letöltés: 2013. 05. 25.)